

sphere of cultural heritage, integration changes related to the development of the global information and digital society.

The authors define multicultural competence as the ability of an individual tourism specialist to carry out intercultural interaction in the process of mastering digital technologies, take into account the multicultural composition of professional activities and use its characteristics and features to solve professional problems.

It is determined that the process of multicultural competence of tourism professionals formation involves the assimilation of diverse multicultural information, mastering ways to replenish and update in continuing education through independent action, gaining experience in professional activities in modern society, which requires systematic organization of multicultural educational process based on modern digital technologies.

The authors have developed a structural and functional model for the tourism specialists' multicultural competence formation by means of digital technologies. The structural components of the model and their content are determined.

Key words: *multicultural approach, multicultural competence, means of digital technologies, modeling of the process of multicultural competence formation, structural and functional model of the tourism specialists' multicultural competence formation.*

DOI : 10.33274/2079-4835-2022-24-1-14-23

УДК 371.21

Воробйова Л. В.,
канд. пед. наук

Донецький національний університет економіки
і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського,
Кривий Ріг, Україна, e-mail: vorobiova_lv@donnuet.edu.
ua, ORCID: 0000-0002-1001-1016

РОЗВИТОК МОДЕЛІ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ: ЗА УКРАЇНСЬКИМ ЗРАЗКОМ (20-ТІ РР. XX СТ.)

UDC 371.21

Vorobiova L. V.,
PhD in Pedagogical sciences

Mykhailo Tuhan-Baranovskyi Donetsk National University
of Economics and Trade, Kryvyi Rih, Ukraine,
e-mail: vorobiova_lv@donnuet.edu.ua,
ORCID: 0000-0002-1001-1016

DEVELOPMENT OF THE EDUCATIONAL SYSTEM: ACCORDING TO THE UKRAINIAN MODEL (1920S)

Мета. *Визначити періодизацію досліджуваного періоду, простежити розвиток освітньої моделі за українським зразком, проаналізувати характерне протистояння української освітньої системи та російської. Відстежити чітке орієнтування української моделі на Захід, та її розвиток паралельно з педагогічною наукою Заходу.*

Методи. *Використано комплекс методів дослідження: метод теоретичного узагальнення; конкретно-пошуковий (теоретичний аналіз і систематизація архівних та друкованих джерел, що надало фактографічний матеріал для вивчення досліджуваної проблеми); порівняльно-педагогічний — для зіставлення історико-педагогічних явищ, подій та фактів соціокультурного життя досліджуваного періоду; проблемно-хронологічний, який допоміг розглянути освітню модель за українським зразком та виокремити етапи досліджуваної проблеми.*

Результати. Запропоновано авторську періодизацію. Розвиток освітньої моделі за українським зразком окреслено в інноваційний період в українській школі від 1917 р. по 1932 р. та розподілено на три етапи, а саме: I етап (1917–1921 рр.), II етап (1922–1925 рр.), III етап (1926–1932 рр.).

Визначено основні тенденції розвитку української моделі освіти в 20-х рр. XX століття. У культурно-історичній ретроспективі розглянуто та вивчено передумови і обставини, які спричинили сплеск експериментальних педагогічних ідей в Україні в 20-х рр. XX століття. Визначено, що в концепті української моделі освіти простежувалась направленість на Захід. Українська модель освіти існувала незалежно від російської. На перших двох етапах простежувалась автономія та впровадження прогресивних ідей світової педагогічної науки, що зорієнтувало українську освітню модель на західний досвід. На третьому етапі відбулась уніфікація та поглинання української моделі російською.

Ключові слова: модель освіти, український зразок, автономія, уніфікація.

Постановка проблеми. На початку XX ст. активно проваджувалися реформи, які охопили навчання та виховання. Формування теорії навчання та виховання, яке відповідало новому історичному етапу розвитку вітчизняної школи відбувалося в процесі подолання помилок, на основі передового досвіду, його аналізу та узагальнення. В педагогіці того часу засуджувалися методи схоластичного навчання та механічного запам'ятовування, які були притаманні старій школі. Відбувався пошук нових якісних та активних технологій навчання, які були спрямовані на активне, творче та свідоме оволодіння знаннями та навичками.

Зауважимо, що перш, ніж охарактеризувати загальні риси становлення теорії та практики української педагогіки, окремо слід зупинитися на проблемі періодизації. Ми визначаємо, що правомірним буде поділити вищевказаний інноваційний період в українській школі від 1917 р. по 1932 р. на три етапи, а саме:

- I етап (1917–1921 рр.),
- II етап (1922–1925 рр.),
- III етап (1926–1932 рр.).

Визначена нами періодизація лінійна, в якій кожен наступний етап виходить з попереднього. Особлива увага та детальний розгляд цього періоду зумовлено тим, що він має найвищий рівень інтенсифікації впровадження експериментальних методів навчання в українську освіту, та який в свою чергу розпався на окремі історичні процеси в історіографії української педагогіки, які окреслені нами в три етапи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед масиву історико-педагогічних досліджень з розвитку педагогічної думки в ретроспективі значний інтерес становлять праці П. Блонського, М. Деркін (М. Durkin), Дж. Дьюї (J. Dewey), Є. Дьюї (E. Dewey), С. Сірополка; посібники та підручники з педагогіки та історії педагогіки М. Бушканець, Б. Єсіпова, М. Константинова, А. Кузьмінського, Н. Кузіна, Б. Ліхачова, А. Піскунова, І. Унт, І. Харламова, М. Шабаєвої; сучасних дослідників Н. Авшенюк, Л. Березівської, Д. Джуринського, І. Дичківської, А. Духавнєвої, О. Лавріненка, М. Левківського, С. Міленіної, Л. Мільто, Г. Селевка, О. Сухомлинської, О. Тринус та ін., які розглядають теорію та практику освіти.

Мета статті полягає в визначенні періодизації досліджуваного періоду, простеженні характерного протистояння української освітньої системи та російської та виявлення чіткого орієнтування української моделі на Захід, та її розвиток паралельно з педагогічною наукою Заходу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглядаючи інноваційний український період розвитку української справи на території України в 20-х рр. XX ст. ми поділили його на 3 етапи:

I етап — 1917–1921 рр. — початок створення нової системи народної освіти та спеціального органу Наркомосу, який було організовано задля розробки нових проєктів законів та регламентуючих документів щодо її організації; співіснування двох освітніх систем: за українським та російським зразком. Характерною рисою цього періоду являється несформованість чіткої політики стосовно шкільної освіти, відсутність єдиних програм та навчально-педагогічної літератури. Таким чином, трактовка методів виховання та викладання, змісту освіти була віддана ініціативі на місцях.

II етап — 1922–1925 рр. — включає проміжок часу, протягом якого простежується характерне протистояння української освітньої системи та російської, чітке орієнтування української моделі на Захід, та її розвиток паралельно з педагогічною наукою Заходу; розробка та впровадження комплексних програм; спроби відмовитись від класно-урочної системи навчання на користь адаптованої форми Дальтон плану (бригадно-лабораторного методу), методу проєктів, та інших новаторських досягнень американської та західноєвропейської педагогіки; активне впровадження нових методик.

III етап 1926–1932 рр. — завершальний етап, направлений на стабілізацію радянської державної політики стосовно впровадження експериментальних методів навчання та уніфікацією освіти шляхом припинення впровадження західних експериментальних педагогічних технологій, доробку передового педагогічного досвіду; перегляд Наркомосом комплексних програм; різке засудження бригадно-лабораторного методу, методу-проєктів, повернення до класно-урочної форми навчання.

Розглядаючи перший етап інноваційного українського періоду (1917–1921 рр.), а саме створення нової системи народної освіти, ми аналізували передумови та обставини, які спричинили сплеск експериментальних педагогічних ідей. Новаторство та експеримент укріпились в галузі освіти, — стверджував О. Субтельний [1, с. 502]. Оскільки на меті було створенні нового соціально-економічного строю, поява нових типів шкіл та винайдення нових методик виховання та навчання, які могли б прискорити процес розриву з «буржуазним минулим» (с. 502), була закономірна. Вітчизняна педагогіка базувалась на необхідності зв'язку навчання з вихованням у дусі комуністичних цінностей та ідеології. В зв'язку з цим у школах були введені програми, які поєднували трудове виховання та навчання, загальну та технічну освіту. Також ми спостерігаємо спробу відмовитись від уроку, як форми організації навчання, та відійти від класно-урочної системи навчання.

Розглядаючи розвиток педагогіки в 20-х рр. XX ст., постає гостре питання стосовно співіснування двох моделей освітньої системи: за російським та українським зразком. В перші роки формування української системи дискусія між освітніми діячами УСРР та РСФР в питаннях розбіжностей була різка. В роботах авторів, які досліджували вищевказане явище ми зустрічаємо такі визначення, як «гостра дискусія», «протистояння», «вороже наставлене до українців російське учительство», «суперечки» [2, с. 25; 3, с. 380; 1, с. 250].

Зауважимо, що українська модель освітньої системи базувалась на соціальному вихованні.

Перейдемо до розгляду освітньої моделі за українським зразком. В Україні було створену власну «Схему народної освіти У.С.Р.Р.».

Важливо, що незважаючи на революційні часи, українські освітні діячі надавали великого значення освітній справі [13]. Про це свідчить той факт, що в червні 1917 р.

на підставі 1-го універсалу Української Центральної Ради був виготовлений проект єдиної школи, який передбачав нову систему шкільної освіти в Україні [3, с. 651].

Судячи з архівного документу на тридцяти аркушах, який має назву «Доклад Екатеринославского отдела» (автор невідомий) датованого приблизно 1917 р., про поїздки територією УСРР, а саме Катеринославською, Запорізькою та Донецькою губерніями ми можемо проаналізувати стан освіти та підґрунтя для її розвитку [4, с. 2–15].

Доповідь присвячена налагодженню на місцях підготовчої роботи до I Всеукраїнського з'їзду по дошкільному вихованню та загальному знайомству з апаратами «Соцвоса» та їхньою роботою. Аналізуючи роботу по Катеринославській губернії описану в доповіді, ми зазначаємо, що незважаючи на революційні час, активна робота губернського апарата все ж таки проводилась стосовно інформативної діяльності серед педагогічних працівників. Вона носила характер доповідей, як у відділах так і в колегіях «Соцвоса», конференції практичних робітників, засновником якої виступив «Здрав» і «Минобраз», засідань організованого бюро по скликанню «субз'їзду», та різноманітних комісій.

Але не дивлячись на всі вищевказані педагогічні заходи, авторка доповіді нарікає на:

- нестачу якісних кадрів, які змогли б керувати;
- майже відсутність працюючих педагогічних робітників зі стажем «які могли б внести щось своє»;
- малу кількість педагогічних виховних закладів.

Два останніх фактори, на думку автора доповіді, мали дуже важливе значення, оскільки в Катеринославській губернії робота під час революції не лише не розвивалась, а навпаки «заглохла».

Авторка протиставляє живу, цікаву роботу в цій галузі з дуже хорошим колективом, яка мала місце ще в 1915 р. Паливна криза призводила до закриття закладів. Питання дитячого харчування як в школах так і в дошкільних закладах на думку авторки доповіді було «катастрофічним». Зроблено наголос на враженні, яке склалося під час поїздки про те, що стан народної освіти став результатом недостатньої уваги зі сторони Народного комітету [4, с. 5-20].

Але, незважаючи на вкрай катастрофічний стан, українська освітня система переживає відродження. Автором освітньої системи в Україні виступив Г. Гринько, якого багато авторів називають справжнім патріотом, призначений в лютому 1920 р. народним комісаром освіти УСРР. Запропонована схема освіти була подана Г. Гринько на розгляд Всеукраїнській нараді завідувачів губернських відділів народної освіти в березні 1920 р. та згодом на ухвалу Всеукраїнської наради в справі освіти. Запропонована модель була максимально прагматична. На відміну від російської моделі освіти, в українській ми бачимо заміну загальноосвітнього напрямку на професійний. Характер професіоналізму, притаманний українській моделі, яку деякі фахівці називають моделлю Гринька, мав своїм завданням готувати вузького спеціаліста, організатора. Заступник Наркому освіти УСРР Я. Ряппо вніс доповнення стосовно побудови професійно-технічної освіти [5, с. 171]. Відбулися зміни в системі вертикалі, вилучення наукової вертикалі, тривалість курсів, стаж [6, с. 3–7].

Цікаво, що існування двох систем освіти не передбачало їхнє співіснування, а навпаки виключення одна одної. Російський Нарком освіти не визнав української схеми, в той час коли Український Нарком освіти не підтримував російський зразок. Протистояння двох систем відбувалося протягом 6 років, що спричинило незадоволення насамперед тим фактом, що отримавши освіту за схемою однієї з систем стало проблематичним визнання на території республіки, де панувала інша система. Як результат, згодом постане питання про уніфікацію двох систем [3, с. 656].

Що ж відбувалося в освітній справі під час короткочасної державної незалежності України (1917–1920 рр.)?

Незалежна Україна 1917–1920 рр. в галузі освіти чітко зорієнтувала свій шлях на Захід. Аналізуючи протоколи засідань Наркома освіти ми знаходимо цьому підтвердження у виступі наркома освіти Г. Гринька «Наш шлях на Захід», в якому педагогічним надбанням, передовому науково-педагогічному досвіду та високому освітньому розвитку Європи приділено особливу увагу [13, с. 5–7]. Пропонуючи підготовку спеціалістів, автор посилався на досвід Німеччини та США, вважав його наближеним до життя та потреб економіки, а старорежимну школу — відірвану від життя [7, с. 15]. Слід зазначити, що на той час ці дві країни виступали лідерами не лише в промисловій та економічній галузях, а й в освітянській сфері зокрема. На території Німеччини на початку століття існувало приблизно 20 моделей реформаторських шкіл. Сполучені Штати також втілювали в життя пілотні освітні проекти. Існування поліфонійної педагогічної активності свідчить про те, що освіта цих двох країн якісно розвивалась стрімкими темпами [11, с. 145].

Вивчення зарубіжного педагогічного досвіду, його опанування та формування позитивного ставлення неможливо уявити без науковців, яким не була б притаманна висока освіченість, знання декількох іноземних мов, широкий кругозір, відданість своїй справі. Володіння іноземними мовами та перекладацьку діяльність можливо визначити як умови, за яких, зацікавленість українських педагогів демократичними, прогресивними ідеями була висвітлена в перекладах праць відомих науковців. Переклад праць видатних педагогів і психологів без будь-яких утручань у текст і скорочень О. Сухомлинська вважає найпростішим порівняльним баченням проблеми та однією з умов порівняльного мислення. Зацікавленість українських освітніх діячів традиціями, науковими розробками психології, психофізіології, психотехніки, технологіями підготовки педагогічних кадрів, призвела до появи цілої низки наукових праць з висвітлення передових досягнень. Вищевказана проблематика розглядалась у роботах С. Ананьїна, М. Бернштейна, М. Ільїна, Б. Комаровського, І. Свядковського, О. Янжул.

В роботі «Ідеї розвитку педагогічної майстерності вчителя у творчій спадщині О. Музиченка» (2013 р.) О. Тринус (2013) висвітлює особистість О. Музиченка як вчителя-популятизатора новітніх зарубіжних ідей. Після перебування в закордонному відрядженні в 1906–1908 рр. стала відома робота О. Музиченка «Звіт про спеціальні заняття педагогікою в закордонному відрядженні (1906–1908 роки)», 1908 р., «Філософсько-педагогічна думка та шкільна практика в сучасній Германії», 1909 р. Зокрема поява однієї з робіт «Сучасні педагогічні течії у Західній Європі та Америці» (1913) О. Музиченка, в якій глибоко проаналізовані різні течії західноєвропейської реформаторської педагогіки, виявляє автора прихильником ідей цільного виховання. О. Тринус досліджує О. Музиченка як педагога-новатора, видатного дослідника, який зіграв вирішальну роль у вивченні зарубіжного досвіду моністів, неоідеалістів, індивідуалістичної, експериментальної педагогіки.

Такі характерні риси вченого як висока освіченість, широкий світогляд, знання кількох іноземних мов дали змогу не лише провести дуже якісний порівняльно-зіставний аналіз зарубіжного педагогічного досвіду, а й зробити змогу його класифікації й адаптації до практичного рівня. Високий рівень порівняльного аналізу має підтвердження у науковій праці Музиченка «Сучасні педагогічні течії» (1913), яка була рекомендована як навчальний посібник для вивчення в Інститутах Народної Освіти України. Важливо, що О. Музиченко став одним з небагатьох вчених того часу, який підтримував процес формування позитивного ставлення до зарубіжного педагогічного досвіду, започаткував традицію звернення українських освітян до як теоретичних

так і практичних доробків західноєвропейських та американських педагогів. На думку О. Тринус, О. Музиченка можна вважати одним з засновників вітчизняної школи компаративістики. Зарубіжна педагогічна думка початку XX ст. дала підґрунтя О. Музиченку для створення власної, педагогічної системи [12, с. 98].

Неможливо не зазначити вагомий внесок С. Русової. Звернення до проблем зарубіжної педагогіки та аналіз зарубіжного педагогічного досвіду стали успішними завдяки знанню декількох іноземних мов. С. Русова виступила як перекладач праць американського філософа і педагога Г. Горна «Філософія освіти», французьких педагогів Е. Реріха «Філософія виховання» та П. Дюбуа «Педагогічні завдання».

На думку педагога, для розбудови школи потрібно стимулювати творчий розвиток вчительства, основою якого має стати ознайомлення з прогресивним зарубіжним педагогічним досвідом та піднесення загальнокультурного рівня педагогів.

У працях «Республіка молоді в Америці» (1914), «Песталоцці-Фребелевський будинок у Берліні» (1910) С. Русова провела аналіз різних освітньо-виховних установ. На посаді комісара шкільної та позашкільної освіти стало можливим впровадження накопиченого досвіду та широких знань.

Слід зауважити, що ні результати плідної співпраці з найвизначнішими представниками української спільноти, ні величезний досвід та порівняльно-педагогічна спадщина С. Русової не були досліджені та використані у радянські часи. На нашу думку, належність С. Русової як до російської так і української аристократії, сприяння українським революціонерам, еміграція до Європи після встановлення радянської влади та видання педагогічних праць у. Лейпцигу та Празі могли стати передумовами, які спричинили критичне ставлення до педагога, а саме як до емігрантки та української буржуазної націоналістки.

Отже, зацікавленість українських освітніх діячів демократичними, новими та прогресивними ідеями, які несли в собі потужний позитивний потенціал розвитку освіти, а також науковими розробками з психології, психофізіології, психотехніки, технологіями підготовки педагогічних кадрів, призвели до появи цілої низки нових типів шкіл та впровадженню новаторських форм навчання, створюючи нову прогресивну національну систему виховання й освіти, незважаючи на стихійно-революційний період. Успішність української системи освіти були визнані не лише в Україні. Її успішність полягала в позитивній динаміці розвитку, прагматизмі, які були направлені на конкретно поставлені освітні цілі [11, с. 153].

Аналіз педагогічної літератури дозволяє нам визначити вищевказаний етап інноваційного українського періоду як такий, під час якого було сформовано власну систему освіти на території України [5, с. 15; 2, с. 15; 3, с. 34]. Модель освіти УСРР була концептуально принципово новою. Повна автономія та радянська «освітня незалежність» дозволили українським освітянам користуватися певною культурною та освітньою свободою. Українські вчені мали можливість вивчати прогресивні ідеї реформаторської педагогіки, проводити дослідження, керуючись власним розумінням. Цей період, на жаль не довготривалий, а саме першу половину 20-х рр., можна назвати відродженням та революцією в українській освітній справі.

Дослідивши документальні джерела та науково-педагогічну літературу з досліджуваного періоду, за одну з суттєвих причин, яка сприяла бурхливому сплеску, підйому в галузі освіти, можна вважати зосередження радянської влади на укріпленні своїх політичних позицій, надавши тим самим можливість динамічного, хоча й короткочасного розвитку та відродження як української культури так і освіти, як її складової. «Під час першої появи більшовиків, — пояснював створення нової системи шкільної української освіти С. Сірополко, — в Україні (на початку 1918 р.) більшовицька влада

не встигла й почати роботу в галузі освіти... Коли вдруге прийшла більшовицька влада в Україну,... то вона керувалась в освітній справі «Положением о единой трудовой школе» [3, с. 651].

Зміни, які несла в собі Єдина Трудова школа полягають в наступному. В пояснювальній записці, яка включала в себе інструкції про порядок переведення в життя Єдиної Трудової школи на Черкащині в 1920–1921 рр. було рекомендовано скасувати всі шкільні заклади окрім вищих. Таким чином, зник розподіл шкіл на початкові і вищі, а саме початкові, гімназії, реальні і комерційні школи, і на всі види середніх закладів як хлоп'ячих так і жіночих. Поділ учнів на класи було скасовано, замість було запропоновано розподіл по групах в 35 чоловік згідно з віковими показниками. Архівний документ також містить інформацію про заняття, затверджений штат шкільних робітників і службовців для семирічної Єдиної Трудової школи [8, с. 13].

Не лише в назвах педагогічних робіт українських освітніх діячів, а й в загальному концепті простежується спрямованість на Захід і до прогресивних ідей світової педагогічної науки, незалежність української моделі від російської. Програмна промова народного комісара освіти УСРР Г. Гринька «Наш шлях на Захід», підтверджує інтерес та орієнтування української освітньої моделі на західний досвід. У виступі, який було складено після відвідування Німеччини, Чехословаччини та Австрії, було зроблено наголос на багатий науково-педагогічний досвід Європи. Намагання керівництва Наркомосу наблизити українську модель освіти до сучасних вимог, продиктованих новим історичним етапом розвитку економіки посиляючись на досвід Німеччини та США у підготовці спеціалістів було очевидним [13, с. 5–7].

Даний етап можна охарактеризувати не лише пошуком нових підходів до організації та методів навчання, а й увагою педагогів, яка була зосереджена на пошуках нових форм організації самостійної роботи школярів в єдиній трудовій школі. Аналіз Дальтон-плану, наприклад, з подальшою його апробацією в навчальних закладах набула швидких темпів.

Характеризуючи другий етап (1922–1926 рр.), слід звернути увагу на створення Дослідних Станцій Наркомоса, які в свою чергу виступали лабораторіями та осередками педагогічних досліджень, а також слугували для апробації шкільних комплексних програм [9, с. 15]. Перебуваючи в педагогічному пошуку вчителі Дослідних Станцій, зробили вагомий внесок в розвиток вітчизняної педагогіки як теоретичної так і практичної її складових [9, с. 10]. Як стверджував Н. К. Гончаров, — в середині 20-х рр. розвинута галузь Дослідних станцій налічувала 23 заклади в підпорядкування Наркомоса, а в 1926 р. — враховуючи й заклади місцевого значення — 100 [10, с. 71]. Зазначимо, що перевірка вищевказаних шкільних комплексних програм на базі Дослідних Станцій давала позитивні результати, але при впровадженні в масових школах результати такими не були.

За Л. Березівською, реформування в 1924–1927 рр. радянської освіти характеризувалося пошуками та експериментуванням. А період 1924–1925 рр. розглядається як підетап, під час якого були розроблені підходи до змісту шкільної освіти, обґрунтування нових методів навчання, серед яких видатне місце займав широко впроваджений Дальтон-план, форми контролю та оцінювання знань учнів з тенденцією індивідуалізації навчання та розвитку самостійності учнів [7, с. 46].

Як вважає голова департаменту славістики й германістики в Університеті Вікторії (Канада) професор С. Скульчик, Українізація шкільної системи освіти мала повільний старт після свого оголошення в 1923 р. Політика коренізації не була поширена на книговидання та пресу до середини 20-х рр. Лише в другій половині 20-х рр. помічено стрімкий прогрес Українізації як в галузі шкільної освіти так і в видавництві зокрема.

В 1922 р. лише 29 % всіх книг виданих на території української республіки було надруковано українською мовою, але стосовно науково-педагогічної літератури ситуація складалася ще гірше [11, с. 160].

Третій етап (1926–1932 рр.) ми характеризуємо як завершальний етап сфокусований на уніфікацію освіти шляхом припинення впровадження західних експериментальних педагогічних технологій, який направлений на стабілізацію радянської державної політики.

Завершення третього етапу (1927–1932 рр.), а звідси й першого інноваційного українського періоду відносимо до появи в 1932 р. Постанови ЦК ВКП(б) «Про навчальні програми та режим в середній та середній школі». Дальтон-план разом з «методом проєктів» та інші експериментальні методики були різко засуджені вказаною Постановою ЦК ВКП(б) через «надмірну» спрямованість на особистість та розвиток індивідуалізму, притаманному буржуазному суспільству, а не колективізму, притаманному соціалістичному суспільству.

Висновки. Визначено основні тенденції розвитку української моделі освіти в 20-х рр. XX століття. У культурно-історичній ретроспективі розглянуто та вивчено передумови і обставини, які спричинили сплеск експериментальних педагогічних ідей в Україні в 20-х рр. XX століття. Визначено, що в концепті української моделі освіти простежувалась направленість на Захід. Українська модель освіти існувала незалежно від російської. На перших двох етапах простежувалась автономія та впровадження прогресивних ідей світової педагогічної науки, що зорієнтувало українську освітню модель на західний досвід. На третьому етапі відбулась уніфікація та поглинання української моделі російською.

Список літератури

1. Субтельний О. Україна: історія. К. : Либідь, 1994. 736 с.
2. Мушка О. Дискусія між Наркомосом УСРР і Наркомосом РСФРР щодо розвитку шкільної освіти: історіографія дослідження (1920 р. — поч. 30-х рр. XX ст.). Історико-педагогічний альманах. 2010. № 2. С. 73–77.
3. Сірополко С. Історія освіти в Україні. К. : Наук. думка, 2001. 912 с.
4. Доклад Екатеринославского отдела. (1917). [Доклад о поездке по губерниям Екатеринославской, Запорожской и Донецкой перед I Всеукраинским Съездом по дошкольному воспитанию]. *Фонд Міністерства народної освіти УРСР України* (Ф. 166, Оп. 2, Спр. 1212, 747 арк.). ЦДАВО, Київ, Україна.
5. Березівська Л. Реформування шкільної освіти в Україні у XX столітті. К.: Богданова А. М., 2008. 406 с.
6. Матеріали про роботу сети детучереждений. (1922). [Отчет секретаря Соцвоса. Твердая сеть детучереждений по Екатеринославской губ. на 1922 год]. *Фонд Міністерства народної освіти УРСР України* (Ф. 166, Оп. 2, Спр. 1206, 113 арк.). ЦДАВО, Київ, Україна.
7. Березівська Л. Періодизація реформування шкільної освіти в Україні за радянської доби. *Історико-педагогічний альманах*. 2011. № 1. С. 44–48.
8. Пояснювальна записка. (1920–1921) [Інструкції про порядок переведення в життя Єдиної Трудової школи на Черкащині]. *Фонд Міністерства народної освіти УРСР України* (Ф. 166, Оп. 2, Спр. 546). ЦДАВО, Київ, Україна.
9. Відвіт про роботу досвідної станції за 1923 р. (1923). *Фонд Міністерства народної освіти УРСР України* (Ф. 166, Оп. 3, Спр. 901, 140 арк.). ЦДАВО, Київ, Україна.
10. Гончаров Н. К. Очерки по истории советской педагогики. К.: Рад. школа, 1970. 246 с.

11. Воробйова Л. В. Розвиток ідей Дальтон-плану в шкільній освіті США, Нідерландів, Польщі: дис. ... канд. пед. наук. 13.00.01. Київ : ІПООД, 2021. 251 с.
12. Тринус О. В. Ідеї розвитку педагогічної майстерності вчителя у творчій спадщині О. Музиченка (1875–1937 рр.) : дис. ... канд. пед. наук. 13.00.01. Київ : ІПООД, 2013. 180 с.
13. Украинская центральная рада. (1917). [Рукопись статьи буржуазного националистического автора против установления Советской власти в Украине]. *Фонд Міністерства народної освіти УРСР України* (Ф. 166, Оп. 2, Спр. 1212, 747 арк.). ЦДАВО, Київ, Україна.

References

1. Subtelnyi, O. (1994). *Ukraina: Istoriiia* [Ukraine: History]. Kyiv, Lybid Publ., 736 p.
2. Mushka, O. (2010). *Dyskusiia mizh Narkomosom USRR i Narkomosom RSFSR shchodo rozvytku shkilnoi osvity: istoriohrafiiia doslidzhennia (1920 r. — poch. 30-kh rr. XX st)* [Discussion between the People's Commissariat of the USSR and the People's Commissariat of the RSFSR on the development of school education: a historiography of the study (1920s-early 1930s)]. *Istoryko-pedahohichnyi almanakh* [Historical and pedagogical almanac], no. 2, pp. 73-77.
3. Siropolko, S. (2001). *Istoriiia osvity v Ukraini* [History of education in Ukraine]. Kyiv, Naukova Ddumka Publ., 912 p.
4. *Doklad Yekaterinoslavskogo otдела (1917). [Doklad o poezdke po guberniyam Ekaterinoslavskoi, Zaporozhskoj i Donetskoi pered I Vseukrainskim Syezdom po doshkol'nomu vospitaniyu]* [Report of the Ekaterinoslav department. [Report on a trip to the provinces of Ekaterinoslav, Zaporozhye and Donetsk before the I All-Ukrainian Congress on Preschool Education]. The Central State Archive of Higher Authorities and Administration in Kyiv (Collection 166, series 2, Box 1212, Folder 474).
5. Berezivska, L. (2008). *Reformuvannia shkilnoi osvity v Ukraini u XX stolitti* [Reforming school education in Ukraine in the twentieth century]. Kyiv, Bohdanova A.M. Publ., 406 p.
6. *Materialyi pro robotu seti detucherezhdenii. (1922). [Otchet sekretarya Sotsvosa. Tverdaya set detucherezhdenii po Ekaterinoslavskoi gub. na 1922 god]* [Materials about the work of the network of children's institutions. [Report of the Secretary of the Socialist Party. Solid network of children's institutions on the Ekaterinoslav lips. for 1922]. The Central State Archive of Higher Authorities and Administration in Kyiv (Collection 166, series 2, Box 1206, Folder 113).
7. Berezivska, L. (2011). *Periodyzatsiia reformuvannia shkilnoi osvity v Ukraini za radianskoi doby* [Periodization of school education reform in Ukraine during the Soviet era]. *Istoryko-pedahohichnyi almanakh* [Historical and pedagogical almanac], no. 1, pp. 44-48.
8. *Poiiasniuvalna zapyska. (1920–1921) [Instruktsii pro poriadok perevedennia v zhyttia Yedynoi Trudovoi shkoly na Cherkashchyni]* Explanatory note. [Instructions on the procedure for implementing the Unified Labor School in Cherkasy region]. The Central State Archive of Higher Authorities and Administration in Kyiv (Collection 166, series 2, Box 546).
9. *Vidchit pro robotu dosvidnoi stantsii za 1923 r. (1923).* [Report on the work of the experimental station for 1923]. The Central State Archive of Higher Authorities and Administration in Kyiv (Collection 166, series 3, Box 901, Folder 140).
10. Goncharov, N. (1970). *Ocherki po istorii sovetskoj pedagogiki* [Essays on the history of Soviet pedagogy]. Kyiv, Radianska Shkola Publ., 246 p.
11. Vorobiova, L.V. (2021). *Rozvytok idei Dalton-planu v shkilnii osviti SSHA, Niderlandiv, Polshchi.* [Development of Dalton-Plan ideas in schooling of USA, Netherlands, Poland. Grand PhD in Pedagogic sciences thesis.]. Kyiv, IPAE Publ., 251 p.

12. Trynus, O .V. (2013). Idei rozvytku pedahohichnoi maisternosti vchytelya u tvorchii spadshchyni O. Muzychenka (1875-1937 rr.). Dys. Cand. ped. nauk [Ideas for the development of pedagogical skills of teachers in the creative heritage of O. Muzychenko (1875-1937). PhD ped. sci. diss.]. Kyiv, IPAE Publ., 180 p.

13. *Ukrainskaya tsentralnaya rada* (1917). [Rukopis statii burzhuaznogo natsionalisticheskogo avtora protiv ustanovleniya Sovetskoï vlasti v Ukraine] [Ukrainian Central Council. [Manuscript of an article by a bourgeois nationalist author against the establishment of Soviet power in Ukraine]. The Central State Archive of Higher Authorities and Administration in Kyiv (Collection 166, series 2, Box 1212, Folder 747).

Дата надходження рукопису 20.04.2022

Objective. *The article aims to determine the periodization of the studied period; to trace the development of the educational model according to the Ukrainian pattern; to analyze the characteristic opposition of the Ukrainian and Russian educational systems; to trace the clear orientation of the Ukrainian model to the West, and its development in parallel with the Western pedagogical science.*

Methods. *A set of research methods are used: the method of theoretical generalization; specific search (theoretical analysis and systematization of archival and printed sources, which provided factual material for the study of the research problem); comparative and pedagogical method — to compare historical and pedagogical phenomena, events and facts of socio-cultural life of the period under study; problem-chronological method, which helped to consider the educational model on the Ukrainian model and to identify the stages of the research problem.*

Results. *Author's periodization is offered. The development of the educational model according the Ukrainian pattern is outlined in the innovation period in the Ukrainian school from 1917 to 1932 and is divided into three stages: I stage (1917–1921), II stage (1922–1925), III stage (1926–1932). In the development of the Ukrainian model of education in the 1920s, the main trends have been identified. The preconditions and circumstances that caused the surge of experimental pedagogical ideas in Ukraine in the 1920s are considered and studied in the cultural-historical retrospective.*

It is determined that in the concept of the Ukrainian model of education the orientation to the West is traced. The Ukrainian model of education existed independently of the Russian one. In the first two stages, the autonomy and implementation of progressive ideas of world pedagogical science is traced. The Ukrainian educational model is focused on the Western experience. At the third stage the Ukrainian model was unified and absorbed by the Russian one.

Key words: *model of education, Ukrainian model, autonomy, unification*